

ALÂEDDİN ALİ ESVED

(علاء الدين علي الأسود)

(ö. 800/1397)

Sultan Murad Hüdâvendigâr devrinin meşhur âlimlerinden.

Afyonkarahisarlı olup babasının adı Ömer'dir. Tahsilini İran'da yaptı. Orhan Gazi zamanında Anadolu'ya geldi ve İznik Medresesi'ne müderris tayin edildi. Talebeleri arasında oğlu Hasan Paşa ile Molla Şemseddin Fenâri de bulunmaktadır. 26 Muharrem 800 (19 Ekim 1397) tarihinde vefat eden Ali Esved, İznik Şerefzâde mahallesindeki türbesinde medfundur.

Eserleri. 1. *el-İnâye*. Tâcüşşerîa el-Mahbûbî'nin Hanefî fihhına dair *el-Vikâye* adlı eserine yaptığı şerhtir. İki cilt olan bu eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde yazma nüshaları vardır (Fâtiḥ, nr. 1883-1884; Cârullah, nr. 765-766). 2. *Künûzü'l-envâr*. Sultan Murad adına kaleme alınan *Rumûzü'l-esrâr* adlı fıkıh usulüne dair bir eserini şerhidir. Yazma bir nüshası Nuruosmaniye Kütüphanesi'ndedir (nr. 1334, 334 varak). 4 Zilhicce 769 (21 Temmuz 1368) tarihinde istinsah edilen bu nüshanın mukaddimesinde asıl metnin Ebû Bekir b. İbrâhîm'e ait olduğu belirtilmektedir. Ali Esved ayrıca Ha-

tîb el-Kazvîni'ye ait *el-İzâh fi'l-me'âni ve'l-beyân* adlı eserle (bk. *Keşfü'z-zunûn*, I, 211) Celâleddin Ömer el-Habbâzî'nin fıkıh usulüne dair *el-Muğnî* adlı kitabını da şerhetmiştir (bk. Brockelmann, I, 657).

BİBLİYOGRAFYA :

Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, s. 29-30; *Keşfü'z-zunûn*, I, 211; II, 1749, 2021; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 116; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 726; *Osmanlı Müellifleri*, I, 351; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 657; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'el-lifin*, VI, 291; "Alâüddin Esved", *İBA*, I, 166.



AHMET ÖZEL

ALÂEDDİN ALİ FENÂRİ

(bk. FENÂRİ, Alâeddin).

ALÂEDDİN ALİ et-TÜSİ

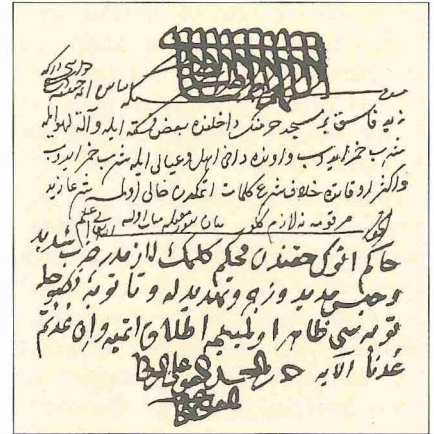
(bk. TÜSİ, Alâeddin).

ALÂEDDİN ARABİ EFENDİ

(ö. 901/1496)

Osmanlı şeyhülislâmı.

Halep'te doğdu, bu sebeple Arabî lakabıyla meşhur oldu. Halep'teki tahsilinden sonra Osmanlı ülkesine geçerek Edirne'ye gitti. Molla Gürânî'nin derslerine devam etti, zamanla aralarında sıkı bir dostluk meydana geldi. Ayrıca bir süre Hızır Bey'in hizmetinde bulundu ve talebesi oldu. Edirne Dârülhadis müderrisi Fahreddîn-i Acemî'ye muîd* olarak göreve başladı. Daha sonra Bursa Kaplıca Medresesi'ne müderris tayin edildi. Bu arada Halvetiyye tarikatı ileri gelenlerinden Şeyh Alâeddin Ali'ye intisap etti. Şeyhin bazı hareketleri hoş karşılanmayarak Manisa'ya sürülmesi üzerine, şeyhi müdafaa edip yanından ayrılmak istemeyince o da birlikte sürüldü. Burada Şehzade Mustafa'nın himayesini gördü. Onun aracılığıyla bir süre sonra affedilerek Sahn-ı Semân'a müderris oldu. Fâtiḥ Sultan Mehmed, saltanatının sonlarına doğru kendisine seksen akçe yevmiye tayin etti. II. Bayezid bazı vezirlerin dedikodusu üzerine yevmiyesini elli akçeye düşürdü ise de kısa bir müddet sonra tekrar yükseltti. Receb 900'de (Nisan 1495) yüz akçe yevmiye ile şeyhülislâm oldu. Bir yıl kadar bu görevde kaldı; Nisan 1496'da öldü. Eyüp'te İdris Köşkü yolu üzerine defnedildi. Tefsir ve fıkıh alanında geniş bilgi sahibi olmakla birlikte herhangi bir eseri bilinmemektedir.

Alâeddin Arabî Efendî'nin bir fetvası (*İlmiyye Salnâmesi*, s. 340)

BİBLİYOGRAFYA :

Âşikpaşazâde, *Târih*, s. 223; Mecdî, *Şakâik Tercümesi*, s. 171-176; Mahmûd el-Kefevî, *Ke-tâ'ibü a'lâmi'l-aḥyâr min fukahâ'i mezhe-bi'n-Nu'mân el-muḥtâr*, Süleymaniye Ktp., Reîs-sükkütâb, nr. 690, vr. 369^a-370^b; Hoca Sâdeddin, *Tâcû't-tevâriḥ*, İstanbul 1279-80, II, 67; *Bedâi'ü'l-vekâyi'*, Moskova 1961, s. 503; *Devhatü'l-meşâyih*, s. 12-14; *Sicill-i Osmânî*, III, 387; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 339-340; R. C. Reep, *The Müfti of Istanbul*, Oxford 1986, s. 174-187.



MEHMET İPŞİRLİ

ALÂEDDİN ATTÂR

(علاء الدين عطار)

Muhammed b. Muhammed el-Buhârî (ö. 802/1400)

Nakşibendiyye tarikatının kurucusu Bahâeddin Nakşibend'in halifelerinden biri.

Hârizm'den Buhara'ya göç eden bir tüccarın üç oğlundan en küçüğüdür. Babası vefat edince kendisine düşen mirası almayı Buhara'daki medreselerden birinde zâhidâne bir hayat sürmeye başladı. Tesadüfen bu medreseye uğrayan Hâce Bahâeddin Nakşibend durumunu beğenince onu mânevî evlât edindi ve kıızıyla evlendirdi. Bu evlilikten oğlu Hasan dünyaya geldi. Bahâeddin Nakşibend, Attâr'a hemen zikir telkin etmeyip önce onu denemek ve nefis terbiyesinden geçirmek için odun toplamak ve Buhara çarşılarında yalın ayak elma satmakla görevlendirdi. Attâr şehrin itibarlı tüccarlarından olan iki kardeşinin hoşnutsuzluğuna rağmen bu vazifeleri se-

Alâeddin Ali Esved'in *Künûzü'l-envâr* adlı eserinin ilk sayfası (Nuruosmaniye Ktp., nr. 1334, vr. 1^b)

